

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1306 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	12
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarni tashkil etishning nazariy asoslari.....	20
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	26
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	29
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari.....	34
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	42
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	47
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	52
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	57
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	65
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	69
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	74
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	79
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	86
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	90
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedagogik metodlar yordamida amalga oshirish....	95
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	100
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	107
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	112
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	118
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	123
Saidqulova Firoza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	127
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	131
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	
Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari.....	138
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	145
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	151
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi.....	156
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	

Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	161
Yodgorova Xalima To'liqinova	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	167
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	171
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari.....	175
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari.....	180
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	185
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	188
Muhamediyevo Polatjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	194
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	198
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	203
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	209
Egamonova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	213
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	218
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	225
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	230
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гийосиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	234
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	239
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	245
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	251
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	
Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	257
Саиткамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	263
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	268
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	273
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	278
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati.....	284
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children	288
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment	293
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammad qizi	

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	298
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Foydani soliqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	303
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	311
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	316
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	321
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	327
Narziyeva Dilafuruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	332
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	336
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	341
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	345
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	350
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	354
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	358
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	362
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarining moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari.....	368
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati.....	373
Xodjayev Anvar Rasulovich	
Transport Decarbonization Strategy.....	379
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish.....	384
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari.....	389
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi.....	392
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash.....	396
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	401
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	406
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	411
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi.....	418
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishiga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	423
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий.....	429
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	434
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	440
Maxmudov Omon Tuxtayevich	

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	444
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar	449
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi	455
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari	462
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	469
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	473
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari	480
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish	484
Sa'dullayeva Asaxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	487
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	492
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish	497
Xamidova Z. U.	
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati	503
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	507
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish	513
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari	518
Shodmonova Odina G'ofur qizi	
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili	522
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati	527
Eldor Uskanov	
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari	532
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)	536
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash	543
Sobirov Azizbek Avzbekovich	
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	550
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar	553
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari	556
Kobilova Nasiba Xurramovna	
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy	563
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market	568
Musyeva Shoirazimovna	
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi	572
Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish	577
Rashidova Xadicha Tursunaliyevna	

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashirish yo'llari	583
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba	588
Tashmatov Rustam Xusanovich	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	594
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti	597
Zilola Jumanova	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	604
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана	609
Кадиров Алишер Исмаилович	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	613
Раупов Жамшид Рашидович	
O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar	619
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	624
Камалов Камоладдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	628
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	632
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling	637
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari	646
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: atb "Aloqabank" misolida	651
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeva	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	656
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari	660
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	665
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari	669
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц	675
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash	686
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	691
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi	696
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	701
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	707
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	713
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	718
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	725
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	733
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish	740
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	

Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	746
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
“Yashil” enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash asosi sifatida.....	751
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo’jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlarini	756
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	
Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	761
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	768
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонова Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari.....	776
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O‘zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	782
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	789
Жанзаков Бекзот, Жонузов Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo‘llash imkoniyati.....	797
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	804
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	808
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo‘jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo‘yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo‘llari.....	816
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o‘ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	821
Berdikulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo‘nalishlari	825
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	834
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	837
Berdikulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	839
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O‘zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko‘p qavatli “yashil” fermer xo‘jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	845
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo‘llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	848
Abdunazarova Shahnoza Norqo‘chqor qizi	
Qishloq xo‘jaligi tarmog‘ining mamlakat iqtisodiyotidagi o‘rni va undagi tarkibiy o‘zgarishlarni statistik baholash.....	858
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	865
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o‘rni va ahamiyati	874
Berdikulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	878
Алиева С. С.	
Роль применения информационных технологий “BLOCKCHAIN” в совершенствовании системы бухгалтерского учета Республики Узбекистан	883
Холбеков Расул Олимович	
Sanatoriy-sog‘lomlashtirish muassasasida ichki audit qanday amalga oshiriladi: usullari.....	888
Shafkarov Faxriddin Xudayberdiyevich	
Tashqi savdo operatsiyalarining yagona elektron axborot tizimida umidsiz qarzidorlik masalasi	894
Tashmuhamedov Dilmirod Mirabzalovich	
Принципы формирования отчета о финансовых результатах национальной и зарубежной практике.....	899
Эргашева Шахло Тургуновна	

Xalqaro raqamli integratsiyaning O'zbekiston an'anaviy banklarning raqobat muhitiga ta'siri	909
Abdujabbarov Abdurasul Abdurashid o'g'li	
O'zbekistonda turizm sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish: muammolar va strategiyalar.....	917
Eshmurodov Rustam Sayfiddin o'g'li	
Yoshlar turizmini rivojlantirishda ommaviy va alternativ turizmning o'rni hamda volontyorlikning xususiyatlari.....	920
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Parrandachilik statistikasi ko'rsatkichlar tizimini shakllantirishning nazariy asoslari.....	924
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Iqtisodiyotda kambag'allik darajasini qisqartirishda moliya bozori instrumentlaridan foydalanish imkoniyatlari.....	929
Shaxnoza Qobilova	
Sohibqiron Amir Temur va Adam Smitning soliqlarga bo'lgan qarashlarining xususiyatlari to'g'risidagi fikrlar	934
Alimov Iloxomjon Ikromovich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy bank xizmatlarinin rivojlantirish istiqbollari (O'ZMILLIYBANK AJ misolida)	940
Kadirov Laziz	
Milliy barqaror rivojlanish sohasidagi maqsad va vazifalarni amalga oshirishda iqtisodiy indikatorlar tahlili .	943
Xoshimov Sobir Murtazayevich	
The Role of Artificial Intelligence in Digital Transformation.....	947
Raimjonova Madina Asrarovna	
Tadbirkorlikda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish masalalari	951
Otaxanov Sardorbek Maxammadali o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati samarasini oshirishda iqtisodiyotni rivojlantirishning strategik yo'nalishlari	954
I. M. Kamoliddinov, Sodiqov Maqsudjon Abdulolimovich	
Tadbirkorlik subyektlarini soliq mexanizmi orqali rivojlantirish masalalari.....	957
Akbarov Akramjon Ibroximjonovich	
Yashil investitsiya samaradorligini oshirish masalalari.....	961
Ibrohimov Muhammadjon Abdullajanovich	
Yengil sanoat korxonalarini rivojlantirish va eksport imkoniyatlarini oshirish yo'llari	964
K. M. Umarmuklov	
"Yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishda tadbirkorlik faoliyati va uning hissasini oshirish masalalari	968
G. T. Mamajanova	
Kichik biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlashda mahalliy boshqaruv bilan mushtarak jihatlarining o'ziga xos xususiyatlari	972
Ubaydullayev Akmal Tulkinboyevich	
Aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari.....	978
Tursunov Abdulla Qoraboshech	
Институциональные концепции устойчивого развития в рамках стратегического управления экономикой региона	982
Сеитова Лейла Пулатовна	
Hududlarda turistik destinatsiyalarni majmuaviy rivojlantirishda raqobatbardoshlik strategiyasini takomillashtirish istiqbollari	990
Mirzayev Abdullajon Topilovich	
Современное состояние развитие системы железнодорожного транспорта	994
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Relevance of Benchmarking in Industrial Enterprises.....	997
Uktamjonova Zulayxo Anvarjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida davlat xususiy sheriklik asosida byudjetdan ajratilayotgan mablag'larning holati tahlili.....	1002
Xalilova Sh. G'	
Направления обеспечения конкурентоспособности во внешнеэкономических связях.....	1005
Ахмедов Икром Акрамович	
O'zbekistonda natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish mexanizmini rivojlantirish.....	1019
Primova Nigora Ikrom qizi	
Kichik biznes korxonalarida B2B bozorini tizimli tashkil etishning uslubiy jihatlari.....	1026
Zakirova Gulnoza Qudratovna	
Current Trends in Agrotourism in Uzbekistan: Demand, Needs, and Motives of Agritourists	1030
Iroda Abdieva Gayrat kizi	

Современное состояние достойного труда специалистов транспорта в условиях цифровизации.....	1035
Абдуллаева Нигора Шамсиддиновна	
Обоснование методов оценки совершенствования конкурентоспособности предприятий легкой промышленности	1039
Тухтасинова Мухайё Мирзасултоновна	
Проблемные аспекты трансформации финансовой отчетности бизнеса юридических лиц	1045
Шин Инесса Олеговна	
Cross-Cultural Management is a Separate Field of Science and Discipline.....	1051
Umarova Zulaykho, Rakhmanova Zilola	
Tadbirkorlik subyektlarida xalqaro sifat standartlarini joriy etish tahlili.....	1054
Oqboyev Alisher Rasuljanovich	
O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznesning o'rni	1058
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich	
Iqtisodiy inqiroz davrida kredit xizmatlari bozorini davlat tomonidan tartibga solishning xorijiy modellari....	1062
Kurbonov Rustam Radjabovich	
Raqamli transformatsiya konsepsiyalari va uning ahamiyati.....	1067
Abdurahmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini davlat-xususiy sheriklik asosida moliyalashtirishning istiqbollari	1074
Xalilova Shoxsanam G'ayrat qizi	
"EIZ" hududida soliq va bojxona rejimlari uchun imtiyozlarni tahlil qilish	1079
Xusanov Durbek Nishonovich, Djurayeva Iroda Bahrom qizi	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligini lizing asosida moliyalashtirish istiqbollari.....	1083
Aliqulov Mehmonali Salahiddin o'g'li	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda sun'iy texnologiyalarning o'rni	1088
Xonova Nodira Fazliddinovna	
O'zbekistonning investitsiya muhiti jozibadorligini oshirish yo'llari.....	1093
Sotimov Yunusbek Turg'unboy o'g'li	
"Yashil" sanoat siyosatini yuritish zaruriyati: bozor nuqsonlaridan milliy xavfsizlikkacha.....	1198
Muqimov Sherali Axmadali o'g'li	
O'zbekiston to'qimachilik sanoatining hozirgi holati tahlili va rivojlantirish istiqbollari.....	1103
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
Improving the Methodology of Econometric Analysis of the Efficiency of Financial Activity of Agricultural Agroclusters of Uzbekistan.....	1108
Ochilov Ilhom Sayitkulovich	
O'zbekistonda "Yashil" iqtisodiyotga o'tish va "Uglerod neytralligiga erishish" strategiyalarining ahamiyati	1116
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamataliyev G'ayrat Chori o'g'li, Bazarov Shodi Abdirahmonovich	
Oziq-ovqat mahsulotlari brend qiymatini oshirishda marketing strategiyalari.....	1123
Xodjiyev Ibroxim Ikramovich	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системе Республики Узбекистан	1129
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Hududlarda ijtimoiy-iqtisodiy nomutanosiblikni kamaytirish uchun mintaqaviy siyosat vositalarining xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	1135
Normurodov Alibek Anvar o'g'li	
Mintaqa korxonalarining rivojlanish potensialini shakllantirishda innovatsion marketingning o'rni va mohiyati	1142
Axmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlarini tokomillashtirish yo'llari.....	1146
Samandarova Dilfuza Mansurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishsizlikning iqtisodiy oqibatlari: mavjud muammolar va yechimlar	1153
Fatilloev Farrux Farhod o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi tarmog'iga ta'sir qiluvchi ko'rsatkichlarning iqtisodiy-statistik tahlili	1158
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Banklar tomonidan muammoli kreditlar bilan ishlash samaradorligini oshirish yo'llari ("Agrobank" ATB misolida).....	1167
Yusufov Xurshidjon Sharifovich	
Namangan viloyatida don va don mahsulotlari narxini shakllanishining bozor tadqiqoti.....	1172
Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon o'g'li	

O'zbekiston Respublikasi va xorijda tog' turizmini rivojlantirish omillarini qiyosiy baholash	1177
Mavlanov G'olibjon Muxammad o'g'li	
Improving The Effective Use Of Local Taxes And Levies In Tashkent City	1182
Shahzad Zokhidov	
Совершенствование методологии механизмов налогообложения ресурсного налога	1186
Мухиддинов Талат Шайдулло угли	
Tadbirkorlik faoliyatida investitsiya muhitining xususiyatlari va chet el kapitalining jozibadorligi.....	1189
I. M. Kamoliddinov, To'khtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Kichik biznes tarmoqlariga investitsiyalarni jalb etish xususiyatlari.....	1194
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Inson resurslarini boshqarish tizimini takomillashtirish orqali iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish.....	1199
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tishning rivojlanayotgan mamlakatlardagi iqtisodiy va ekologik afzalliklari.....	1203
Ahrorov Farhod Baxriddinovich	
Korxonalarda uzumchilik mahsulotlarni ishlab chiqarishda strategik boshqarishda mintaqaviy klaster modellashirishdan foydalanish	1208
Muhitdinov Asror Akobirovich	
Qashqadaryo viloyatida ishsizlik darajasini istiqbolda kamaytirish ssenariylari	1213
Djumayev Zayniddin Axmedovich, Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li	
Kam ta'minlangan oilalarda tadbirkorlik faoliyatini o'ziga xos yo'llari va imkoniyatlari	1219
Tursunov Nozimjon Nosirovich	
Korxonalar samaradorligini oshirishda soliqlar va soliq siyosatining ahamiyati.....	1223
Saida Yuldasheva	
The Contribution of Ecotourism in Developing Gdp in Uzbekistan	1227
Saidova Dildora Nurmatovna, Umarov Husanboy Bahromjon o'g'li, Xolyigitov Umidjon Alijon o'g'li	
Mehmonxonalar faoliyatini moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishda turizmning o'rni.....	1231
Abduraxmanova Ziyoda Abdullayevna	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini joriy etilishi va undagi asosiy o'zgarishlar tahlili.....	1237
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
Tog' va tog'oldi hududlari qishloq xo'jaligini ixtisoslashtirish va rivojlantirish yo'llari.....	1245
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
Правовые основы маркетинговых стратегий акционерных обществ в Республике Узбекистан	1250
Эркинов Шахзод Баходир ўгли	
O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik subyektlarining yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish hisobiga budjet daromadlari barqarorligini baholash amaliyoti.....	1254
Ikramov Ravshan Amanbayevich	
Uzum-vinochilik mahsulotlari bozorida eksportni diversifikatsiyalash strategiyalaridan foydalanish	1261
Azadova Bonuposhsha Alisher qizi	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashning nazariy asoslari.....	1266
Sadikov Iskandar Gayratovich	
Milliy soliq to'lovchilar faoliyatini rag'batlantirishda ikki yoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	1272
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish istiqbollari.....	1277
Qorriyeva Shahnoza Safarboyevna	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	1281
Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamlashtirishning ahamiyati va zaruriyati	1284
Mirzayev Qulmamat Janzakovich, Djurakulov Shoxrux Baxtiyorovich	
Yog'-moy korxonalarining xom ashyo ta'minotini amalga oshirishning zamonaviy konsepsiyalari	1289
Jo'rayeva Nodiraxon Qurbonovna	
O'zbekistonda mulkdorlar sinfini shakllantirishning ilmiy-metodologik yo'nalishlari va rivojlanish bosqichlari.....	1294
Berkinov Bazarbay Berkinovich	
O'zbekiston sug'urta bozorini rivojlanishi istiqbollarini ta'minlash omillari.....	1300
X. I. Boyev	

O'ZBEKISTONDA MULKDORLAR SINFINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-METODOLOGIK YO'NALISHLARI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Berkinov Bazarbay Berkinovich

TDIU professori, Institutsional va iqtisodiy tadqiqotlar markazi direktori,
Nyu-York Fanlar akademiyasi haqiqiy a'zosi hamda
Xalqaro axborotlashtirish akademiyasi akademigi

Annotatsiya: Maqolada O'zbekistonda mulkdorlar sinfining mazmun-mohiyati ochib berilgan va uning shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar, mulkdorlar haq-huquqlarini himoya qilish mexanizmlari asoslangan. Maqolada, shuningdek, haqiqiy mulkdorlar sinfini shakllantirishning yo'nalishlari hamda uning qonunchilik asoslarini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: mulkdorlar sinfi, o'rta sinf, samarali mulkdor, haqiqiy mulkdor, xususiyashtirish, agrar sektor, xususiy tadbirkorlik.

Abstract: The article reveals the essence and content of the class of owners in Uzbekistan, substantiates the main factors influencing their formation and mechanisms for protecting the rights and interests of owners. The article also develops proposals for improving the directions for forming a class of real owners and their legislative framework.

Key words: owner class, middle class, effective owner, privatization, agricultural sector, private business.

Аннотация: В статье раскрыты сущности и содержание класса собственников в Узбекистане, обоснованы основные факторы влияющие на их формирование и механизмы защиты прав и интересов собственников. В статье также разработаны предложения по совершенствованию направлений формирования класса реальных собственников и их законодательных основ.

Ключевые слова: класс собственников, средний класс, эффективный собственник, приватизация, аграрный сектор, частный бизнес.

KIRISH

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy vazifalaridan biri mulkdorlar sinfini shakllantirishdir. O'zbekiston Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev o'zining "Yangi O'zbekiston strategiyasi" asarida "Yangi O'zbekiston – keng iqtisodiy imkoniyatlar mamlakatidir. Iqtisodiy siyosatimizning asosiy tamoyillaridan biri – har bir fuqaro boy bo'lsa – davlat boy bo'ladi, har bir oila farovon bo'lsa – mamlakat farovon bo'ladi" deb ta'kidlagan ^[1]. Bu yo'lda uchta o'zaro bog'liq vazifani hal etish to'g'risida gapirish mumkin: bular iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy masalalar. Iqtisodiy ma'noda o'ziga tegishli mulkdan iqtisodiy jihatdan samarali foydalanishga qodir bo'lgan kishilar mulkdorlar bo'lishi mumkin. Samarali mulkdor o'ziga tegishli mulkni bozor mexanizmlaridan foydalangan holda oshirib boradi. Ijtimoiy ma'noda, mamlakat aholisining katta qismini o'z ichiga olgan va uning rivojlanishi yo'nalishlarini aniqlovchi jamiyat asosini tashkil etuvchi o'rta sinf shakllanishi lozim. Mulkdorlar sinfining siyosiy ma'nosi shundan iboratki, u barqarorlikka, demokratiyaning rivojlanishiga va huquqiy davlatga yo'naltirilganlikdir. Mulk egalari hamma vaqt har qanday inqilobiy o'zgarishlar va ijtimoiy larzalarga qarshi turadi, chunki jamoat tartibsizligi ularning mulkiga tahdid solib turadi.

Shuni nazarda tutish lozimki, ushbu belgilarga barcha mulkdorlar ham javob bermaydi. Faqatgina mulkka egalik qilish yetarli emas. Hatto eng kambag'al inson ham qandaydir mulkka ega. Lekin bunday mulkdorlarning jamiyatdagi roli yuqorida aytilganlarinikidan keskin farq qiladi. Shuning uchun mulkdorlar sinfini shakllantirish iqtisodiy islohotlar vazifalarini hal etish uchun zarurmi? – degan savol qo'yilishi tabiiy. Bu savolga javob iqtisodiy islohotlarning maqsadlaridan kelib chiqadi.

Aholi turmush darajasini oshirish bosh maqsadlardan biri hisoblanadi. Ya'ni mamlakat fuqarosi qanchalik boy va moddiy jihatdan ta'minlangan bo'lsa, bu jamiyat farovonligi uchun shunchalik yaxshidir. Davlat o'z oldiga,

hatto fuqarolar daromadlari nuqtayi nazaridan tenglikka erishish vazifasini qo'ymasligi kerak. Bunday siyosatning salbiy oqibatlari hamma vaqt barcha mamlakatlarda kuzatilgan. U faqat qashshoqlik bilan kurashishi va uni keltirib chiqaruvchi sharoitlarga barham berishi mumkin. Moddiy farovonlik davlat faoliyatining mahsuli bo'lmazligi lozim, unga har bir fuqaro, har bir oila mustaqil erishishi kerak. Bu shuni anglatadiki, davlat boy shaxslarni kambag'allarga yaqinlashtirish maqsadida ularning daromadlarini chegaralamasligi zarur. Davlat aholini kam ta'minlangan qatlamining daromadlarini oshirishga yordam berishi lozim.

Agarda kam ta'minlanganlar soni ko'pchilikni tashkil etmasa, u holda jamiyatning katta qismi o'rta sinf, ya'ni davlat asosini tashkil etuvchi ijtimoiy qatlamdan iborat bo'ladi. Bundan kelib chiqadigan birinchi xulosa shuki, O'zbekiston o'rta mulkdorlar sinfini shakllantirishga va rivojlantirishga intilishi lozim. Bu vazifani hal etish kambag'allikka barham berish va har bir shaxsning mehnat salohiyatini ochish bilan bog'liqdir.

Mulkchilik to'g'risidagi masalani hal etishning iqtisodiy jihatida shundan iboratki, mulkdorlar, birinchidan, haqiqiy, ikkinchidan esa, samarali bo'lishi darkor. Korxonaning barcha xodimlarini rasman aksiyador qilish mumkin, lekin, agar bu xodimlar haqiqatda korxonani boshqarishda ishtirok eta olishmasa, o'z aksiyalariga dividendlarni olishmasa va hatto ularni korxonadan tashqarida sota olishmasa, u holda ularning mulkdorlik huquqlari haqqoniyligi to'g'risida gapirishga hojat bo'lmaydi. Shuni anglagan holda aholi erkin bozorda aksiyalarni sotib olmaydi. Agar korxona bilan doimiy bog'liq bo'lgan kishilar uning ishiga ta'sir ko'rsata olmasalar va ular qonuniy ravishda olishi lozim bo'lgan daromadni olmasalar, korxonadan chetda bo'lgan kishilar, ayniqsa, kichik sarmoyadorlar haqida nima deyish mumkin. Bundan ikkinchi xulosa kelib chiqadi: mulkdorlar huquqlarini amalga oshirish va muhofaza qilishning aniq mexanizmlarini ishlab chiqarish lozim. Usiz mulkka egalik qilish rasman bo'lib, mulk hech kimniki bo'lmaydi. Bu holat hozirgi paytda mulkka haqqoniy ega bo'lib turgan shaxsning qonuniy yo'l bilan boyib ketishiga keng imkoniyat ochib beradi va jamiyat uchun bu juda xavflidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mulkdorlar sinfini shakllantirish va rivojlantirish muammolariga mamlakatimiz olimlaridan Sh.M.Mirziyoyev^[1], Q.X.Abduraxmanov^[3], T.M.Axmedov^[4], N.S.Aliqoriyev^[5], Sh.Yu.Mahkamova^[6, 7] va boshqalarning ilmiy ishlari bag'ishlangan. Chet el tadqiqotchilari^[8] ham ushbu muammoni yechimiga o'z hissalarini qo'shmoqda. Shu bilan bir qatorda mulkdorlar haq-huquqlarini himoya qilish, o'rta mulkdorlar sinfi qatlamini shakllantirish, ular rivojlanishi mexanizmlari va qonunchilik jihatlarini takomillashtirish masalalari va muammolari yetarli darajada tadqiq etilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning metodologiyasini mamlakatda haqiqiy va samarali o'rta sinfga mansub bo'lgan mulkdorlarni shakllantirish tamoiillari hamda uslubiyati tashkil etadi. Tadqiqotda mulkdorlar sinfini shakllantirishning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy mezonlari asoslanadi. O'rta sinfni shakllantirishga asosiy talablar va omillar umumlashtiriladi, ular yo'nalishlari taklif qilinadi. mulkdorlar sinfi rivojlanishiga to'siq bo'layotgan omillar tahlil qilinadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mulkdor tabiatan oqilona ish tutadi. U o'ziga tegishli mulkni ko'paytirishga intiladi. Agar bu holat yuz bermasa, mulk egasi o'zini mulkdor deb hisoblamaydi, yoki kelajakda uning huquqlari saqlanmasligi mumkin, deb hisoblaydi, yo bo'lmasa mulk yangi egasiga shunday sharoitda kelib tushganki, u mulkni avaylab-asrab va uni ko'paytirish lozim emas deb hisoblaydi. Shu asosda uchinchi xulosaga kelish mumkin: mulkchilik huquqlari nafaqat qonun bilan himoyalaniishi, balki haqiqatda kafolatlanishi zarur. To'rtinchi xulosa shuki, mulkdorlar o'ziga tegishli boyliklarni qayta ishlashni kengaytirishga, ishlab chiqarishni rivojlantirishga va shu asosda yangi moddiy va nomoddiy boyliklarni yaratishga yo'naltirilgan mulkdorlar rag'batlantirilishi lozim. Yuqorida aytilganlarni umumlashtirib shuni aytish mumkinki, iqtisodiy islohotlar natijasida o'z mulkidan oqilona foydalanishga va uning bozor munosabatlarini rivojlantirishga hamda huquqiy davlat va demokratik jamiyat tuzishga yo'naltirilgan ijtimoiy ishlab chiqarish jarayonida ko'paytirishga qodir bo'lgan o'rta mulkdorlar sinfi shakllanishi lozim.

Unday mulkdorlar sinfi shakllanishining asosiy yo'nalishlari quyidagilar:

- mavjud mulklar va daromadlar asosida, xususan omonatlarni korxonalar va davlat qimmatli qog'ozlariga sarflash hamda xususiy shaxslarga tegishli bo'lgan ko'chmas mulk va boshqa mulklardan foydalanish yo'li;
- davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish asosida, davlat mulkini kimoshdi savdolari va tanlovlarda sotib olish, hamda xususiylashtirilgan korxonalar aksiyalarini xarid qilish yo'li;
- tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish.

Ushbu yo'nalishlarda kafolat nafaqat mulkchilik subyektlari, balki uning obyektlari uchun ham juda muhim, ya'ni mulkdorlar qanday mulkka egalik qilishlari mumkin. Shu bilan birga, mulkchilikning barcha obyektlari daromadlar olish maqsadida foydalanmaydigan obyektlarga hamda ishlab chiqarish resurslariga bo'linishi mumkin. Bunda ishlab chiqarish resurslari esa, o'z navbatida, quyidagilarga bo'linadi:

1. Mehnat.
2. Yer.
3. Kapital:
 - a) Moddiy aktivlar;
 - b) moliyaviy aktivlar.
4. Pul mablag'lari, qimmatli qog'ozlar;
5. Nomoddiy aktivlar – intellektual mulkchilik obyektlari.
6. Fuqarolarning tadbirkorlik qobiliyati.

Ishlab chiqarish resurslari daromad olish va mulkni ko'paytirish uchun foydalaniladi. Har qanday mulkka ega bo'lgan shaxslarning barchasi mulkdorlar hisoblanadi.

Mulkdorlar – bu moddiy va intellektual mulk obyektlariga egalik qiluvchi, ulardan o'z xohishiga, shu jumladan, daromad olish maqsadida foydalanish huquqiga ega bo'lgan jismoniy shaxslardir.

Mulkdorlarni uch guruhga bo'lish mumkin:

- o'z ixtiyorida daromad keltirmaydigan va shaxsiy foydalanish uchun mo'ljallanmagan mulkka ega bo'lgan mayda mulkdorlar;
- o'z ixtiyorida iste'mol sohasida foydalaniladigan mulk bilan bir qatorda qo'shimcha tadbirkorlik daromadi yoki sarflangan kapitaldan daromad olishga mo'ljallangan aktivlar (kapital)ga ega bo'lgan shaxslar;
- o'z ixtiyorida yirik xususiy korxonalar, firmalarga ega bo'lgan va ular faoliyatidan mo'may daromad oluvchi yirik mulkdorlar.

Mulkdorlar sinfini shakllantirish yo'nalishlari va uning tarkibini aniqlagan holda ushbu jarayonni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash mumkin. Bu omillar ichida kishilar psixologiyasi muhim rol o'ynaydi. Insonni mulkdor bo'lishi uchun majburlab bo'lmaydi, u bunga tayyor bo'lishi kerak. Sobiq ittifoq davrida kishilarga uzoq vaqt xususiy mulkka ishonchsizlik g'oyasi singdirilgan, uning egalariga "chayqovchi" sifatida qaralgan. Hozir bozor munosabatlari rivojlanish pallasida, xususiy mulkka nisbatan ham ushbu jarayonlar ijobiy tomonga o'zgardi.

Mulkdorlar sinfining shakllanishiga huquqiy muhit kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Qonunchilik mulkchilik huquqlarini muhofaza qilish, kafolatlanishi va ularni amalga oshirish mexanizmini belgilab berishi zarur. Agar mulkdorlar huquqlarini himoyalash mexanizmi bo'lmasa, u holda bu huquqlar deklaratsiyaga aylanadi. Bu hol qonunga bo'lgan ishonchni yo'qotadi va muammolarni "norasmiy" yo'l bilan yechishning turli usullarini qidirish uchun zamin yaratadi.

Mulkdorlar sinfining shakllanishiga iqtisodiy omillar ham ta'sir ko'rsatadi. Xususan, infratuzilmaning rivojlantirish nishi – ishlab chiqarish, ijtimoiy, moliyaviy bozorlar tarkibi, makroiqtisodiy ko'rsatkichlar.

Real mulkdorlar sinfining shakllanishida davlat siyosati muhim ahamiyatga ega: ya'ni soliq siyosati xo'jalik yurituvchi subyektlar ixtiyoridagi daromad hajmini va uning taqsimlanishini belgilab beradi. Xususiylashtirish va davlat tasarrufidan chiqarish sohasidagi siyosat davlat mulkini u yoki bu usul bilan iqtisodiy faoliyatning nodavlat ishtirokchilariga o'tkazishga yo'naltirilgan; aholining kam ta'minlangan qatlamini qo'llab-quvvatlash hamda fan, madaniyat, ta'lim, millatning intellektual kapitalini oshiruvchi faoliyat sohalarini rivojlantirish bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy siyosat; iqtisodiy siyosat xo'jalik faoliyatini tartibga solish, resurslarni taqsimlash va makroiqtisodiy barqarorlikka erishishga yo'naltirilgan.

Mulkdorlar sinfi oyoqqa turishining dastlabki bosqichi O'zbekistonda institutsional va iqtisodiy islohotlar jarayonlarida mulkdorlar sinfini shakllantirish uchun zamin yaratildi. Bu haqda iqtisodiy islohotlarning borishini tavsiflovchi ayrim ko'rsatkichlar dalolat beradi.

Mamlakatimizda 1992–1998-yillarda 50630 ga yaqin davlat korxonalari xususiylashtirildi va qayta tashkil etildi. Mahalliy, yengil, mebel, mashinasozlik va avtomobil sanoati tarmoqlaridagi davlat korxonalari mulkchilikning nodavlat shakliga o'zgartirildi. Shu davrda 85 mingga yaqin kichik, 45 mingdan ortiq xususiy korxonalar tashkil etildi. Davlat fondi uy-joylari to'liq xususiylashtirildi. Natijada 1,1 mln. kvartira o'zining haqiqiy egasini topdi. 3 million oila esa tomorqalar va yordamchi xo'jaliklarga ega bo'ldi.

Agrar sektordagi iqtisodiy islohotlar mulkdorlar sinfining shakllanishiga asos yaratgan. Dastlab kolxoz va sovxozlar aksiyadorlik jamiyatlariga, kooperativlarga, shirkat xo'jaliklariga aylantirilgan. Yangi o'zgargan iqtisodiy sharoitlarda mulkchilik munosabat mulk payi asosida qurilgan, unda xo'jalikning har bir ishchisi xo'jalik mulkining aniq bir qismiga egalik qilgan. Oilaviy pudrat va fermerlik harakatlari rivojlangan. O'sha bosqichda 23 mingdan ortiq fermer xo'jaliklari barpo etilgan, ularga 423,5 ming gektar yer berilgan, dehqon xo'jaliklari uchun esa 625,8 ming gektar yer ajratilgan. 1998 yil 1 iyun holatiga ko'ra, 22 mingga yaqin yer uchastkalari kimoshdi savdosi asosida sotilgan, shuning 37,7 foizini dehqon xo'jaligi yuritish uchun ajratilgan yer uchastkalari, 62,3 foizini esa shaxsiy uy-joylar qurilishiga berilgan uchastkalar tashkil etgan.

Bozorning ko'chmas mulk sektorida Respublika ko'chmas mulk birjasi muhim rol o'ynagan. Tadbirkorlar ko'chmas mulk birjasida turli ishlab chiqarish vositalarini, jumladan, qishloq xo'jaligi vazirligining 3800 dan ortiq obyektlarini, O'zmevasabzavotvinosanoatining 357 ta obyektlarini, 1746 ta savdo va xizmat ko'rsatish sohasi obyektlarini, 451 ta avtomobillarga yoqilg'i quyish shaxobchalarini va 5700 dona avtotransportlarni sotib olgan.

Qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanishi mulkdorlar sinfining shakllanishida katta ahamiyatga ega. Xususiy lashtirish va davlat tasarrufidan chiqarish jarayonida 1998-yil 1-iyul holatiga ko'ra emissiyalar umumiy hajmi 186,6 mlrd. so'm bo'lgan 4989 ta aksiyadorlik jamiyatlari ro'yxatga olingan. Aksiyadorlik jamiyatlarining 29,4 mlrd. so'm miqdoridagi aksiyalari joylashtirilgan, shulardan 14 mlrd. so'm miqdoridagi aksiyalar jamoa a'zolari o'rtasida joylashtirilgan, 8 mlrd. so'm miqdoridagi aksiyalar Respublika fond birjasida yuridik va jismoniy shaxslarga sotilgan. "Vaqt" milliy depozitariysida jismoniy shaxs uchun 825 mingdan ortiq hisob raqamlar ochilgan.

1998-yil 1-iyun holatiga ko'ra O'zbekistonda 83 ta XIF hamda 84 ta boshqaruv kompaniyalari ro'yxatga olingan va qonunda belgilangan tartibda litsenziyalar berilgan. 72,2 ming kishi XIFlar aksiyadorlari hisoblangan.

Mulkdorlar sinfining shakllanishiga bozor infratuzilmalarining rivojlanishi ham katta yordam bermoqda. Bozor infratuzilmasi tadbirkorlar faoliyati sharoitlarini yaxshilamoqda. O'sha davrda 1800 dan ortiq mayda ulgurji tuzilmalar barpo etilgan, qimmatli qog'ozlar bozorida 300 ta brokerlik idoralari faoliyat ko'rsatgan. 1998-yil 1-iyul holatiga ko'ra qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyat yuritish uchun litsenziya olgan investitsiya institutlari 657 tani tashkil etgan.

Mulkdorlar sinfini shakllantirishning huquqiy asoslari rivojlanmoqda. Fuqarolik kodeksi, Yer kodeksi, fond bozorini rivojlantirish, agrar sektordagi islohotlarni chuqurlash, kichik va o'rta biznes hamda xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, ularni qo'llab-quvvatlash sohalarida qator qonunlar va qonun osti hujjatlari qabul qilingan va amaliyotga kiritilgan.

Xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari va Vazirlar Mahkamasining alohida qarorlari yo'naltirilgan. Oliy Majlis sessiyasida "Uy-joy kodeksi" birinchi o'rinda qabul qilingan. Bularning barchasi mulkdorlar sinfini shakllantirish va uning barqaror rivojlanishining huquqiy poydevorini yaratdi.

Shu bilan bir vaqtda "O'zbekiston-2030" strategiyasi^[2] xususiy mulkchilikning va mulkdorlar sinfini shakllantirishning huquqiy asoslarini yanada takomillashtirishni talab etadi. Ayrim zarur qonunlar, masalan, aholining qimmatli qog'ozlarga investitsiyasini majburiy sug'urtalash, bankdan tashqari moliya institutlari faoliyati, xo'jalik yurituvchi subyektlarning o'zaro majburiyatlarini javobgarligi mexanizmi to'g'risida qonunlar qabul qilinmagan. Qonunlar bajarilishiga real mexanizmning samarali ishlashi hamda qonunchilikning ayrim me'yorlarining noaniqligi, sezilarli muammolarini keltirib chiqaradi, bu mulkdorlarning o'z huquqlarini himoyalash imkoniyatlarini cheklab qo'yadi. Bunga ko'pgina misollar keltirish mumkin.

Tahlillarga qaraganda mamlakatimizda tarixan juda qisqa vaqtda jamiyatimiz uchun mutlaqo yangi mulkchilik va iqtisodiy munosabatlarga asos solgan qonunlar majmuasi yaratildi. Aytish mumkinki, butun Yangi O'zbekiston strategiyasi modeli negizida tashkil etiluvchi maqsad va tamoyil asosida bosqichma-bosqich amalga oshirilayotgan islohotlar jarayonida o'z mulkidan oqilona foydalanishga va bozor munosabatlarini rivojlantirishga hamda huquqiy davlat va demokratik jamiyat qurishga qodir bo'lgan mulkdorlarning keng qatlami shakllanmoqda.

Shu bilan bir vaqtda davlatimizda xususiy mulk ustuvor bo'lgan ko'p ukladli iqtisodiyot shakllanib, u barqaror inklyuziv rivojlanish davriga o'tdi. O'tkazilgan so'rovlarga ko'ra ayni paytda mamlakatimiz aholisining 50 foizdan oshig'i o'zini o'rta mulkdorlar toifasiga mansub ekanligini tasdiqlagan.

Hozirgi kunda mamlakatimizdagi 80 foiz korxonalar nodavlat korxonalar (fermer xo'jaliklarisiz) toifasiga kiradi. Ular 83 foiz YAIM hajmini ishlab chiqarishmoqda. Bu ko'rsatkich 1992-yilda 5 foizga teng bo'lgan. Ushbu raqamlar O'zbekistonni ko'plab rivojlangan davlatlar darajasiga tenglashganidan dalolat berib turibdi.

Mamlakatimizda ko'p ukladli iqtisodiyotida kichik, o'rta va xususiy tadbirkorlik ustuvorligi ta'minlangan. Bunga ushbu sohalar rivojlanishini davlat tomonidan keng qo'llab-quvvatlash, xususiy mulk egalari tinimsiz harakatlari hamda manfaatdorligi tufayli erishilmoqda. 2023-yilda aholi jon boshiga real daromadi 15979,3 ming so'mga teng bo'lgan.

Mamlakatda ish bilan band aholining 81 foizi yoki 11,2 mln. kishi nodavlat korxonalarida ishlaydi. Faqat kichik korxona va mikrofirmalar egalari ixtiyorida 188,4 trln. so'mga teng ishlab chiqarish vositalari bor. Ularda 1,4 mln. kishi ish bilan band. Ushbu toifadagi korxonalarda 143,9 trillion so'mdan oshiq sanoat mahsuloti ishlab chiqarilgan. Bu ko'rsatkich 2000-yilga nisbatan 12,5 martaga ko'pdir.

O'zbekistonda 2023-yilda 523,5 ming kichik korxonalar va mikrofirmalar, 109,6 mingdan ortiq fermer va 5,1 mln. dehqon va tomorqa xo'jaliklari, nodavlat mulkining 18,4 foizi xususiy korxonalar hisoblanadi. Xususiy lashtirilgan davlat korxonalarining aktivlari (aksiyalar, pay ulushlari va boshqa qimmatli qog'ozlar.), avtoransport, qishloq xo'jaligi tizimida xususiy mulkga berilgan bog'lar, uzumzorlar hamda chorva fermalarining egalari daromad keltiruvchi mulklarini mulkdorlari hisoblanadi.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, xususiy tadbirkorlar uchun katta miqdorda ishlab chiqarish resurslari ajratilmoqda. Birgina fermerlar ixtiyoriga qariyb 6 mln. aholi dehqon xo'jaliklariga 625 ming gektardan oshiq qishloq xo'jalik yerlari berilgan. Shu bilan birga, kichik biznes vakillari 2022-yilda asosiy kapitalga qariyb 44,7 trln. so'm investitsiyalar kiritgan. Bu iqtisodiyotga kiritilgan hamma investitsiyalarning 35 foizdan oshig'ini tashkil etadi. Shu davrda kichik korxona va mikrofirmalar qariyb 52 foiz o'z mablag'alarini hamda 31 foiz bank kreditlarini asosiy kapitalga investitsiya qilib kiritgan. Bu o'tgan 2015-yilga solishtirganda mos ravishda 8 va 1,5 foizga ko'pdir.

Fuqarolarga tegishli ko'chmas mulkdan foydalanish imkoniyatlaridan sezilarli cheklanishlar mavjud. Ko'chmas mulk bitimlari uchun katta soliq va mulk uchun kichik soliq to'lanishi mulkdorni unga tegishli bo'lgan ko'chmas mulkdan yanada samarali foydalanishga undamaydi. Ko'chmas mulk oldi-sotdisi bo'yicha bitimlarni rasmiylashtirishdagi qiyinchiliklar ham shunday natijaga olib keladi. Oqibatda ushbu bozorlar juda sekin rivojlanmoqda.

Xususiy mulkchilikni rivojlantirishda qimmatli qog'ozlar bozorining roli juda ham muhim. Aksiyalashtirish aholining keng ommasini mulkka egalik qilishga jalb etishning samarali mexanizmidir. Biroq aksiyalashtirish jarayoni hozircha real mulkdorlarning keng namoyon bo'lishi sust. Aholi omonatlarini qimmatli qog'ozlar bozoriga jalb etish jarayoni ham juda sust. Aksiyadorlar tomonidan rasman saylab qo'yiladigan aksiyadorlik jamiyatlarini rahbarlari ko'p hollarda, ya'ni dividendlar to'lashda, aksiyadorlik jamiyatini boshqarishda ishtirok etish huquqlarini amalga oshirilishida, aksiyadorlik jamiyati faoliyati to'g'risidagi axborotlarni olish huquqlarining amalga oshirilishida aksiyadorlar manfaatlarini ochiq himoya qilinishi yetarli darajada emas. Investorlarga ko'rsatiladigan zarur xizmatlarning narxi yuqorilgicha qolmoqda.

Yangi O'zbekiston strategiyasida ^[1] belgilangan maqsadlar qatorida xususiy mulkchilikni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri xususiy tadbirkorlik hamda kichik va o'rta biznesni ustuvor rivojlantirish hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda ko'p ishlar qilinmoqda, lekin shu bilan birga hal etilishi lozim bo'lgan muammolar mavjud. Ro'yxatga olingan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining hammasi ham amalda faoliyat ko'rsatayotgani va mahsulot chiqarayotgani yo'q. Faqat 2022-yilda ro'yxatdan o'tgan kichik tadbirkorlik korxonalarining 32,4 mingtasi yoki 5,8% faoliyat yuritmagan. Bu ko'rsatkich 2020-yilda 25,8 ming yoki 6,8 foiz bo'lgan. Barpo etilgan korxonalarning ko'pchiligi qisqa vaqt ichida tugatilmoqda. Tadbirkorlik tuzilmalarining hududiy taqsimlanishi notengligicha qolmoqda, ko'rilgan choralarga qaramasdan ularning katta qismi hali ham Toshkent shahri, viloyatlarning yirik shaharlariga mo'ljallangan. Tadbirkorlik subyektlarining sohaviy tuzilishi ham takomillashtirilishi zarur. Chunki ularning katta qismi savdo va umumiy ovqatlanishga mo'ljallangan.

Tadbirkorlarni o'qitish, ularning kasbiy tayyorgarligini oshirish borasida turli tashkilotlar tomonidan muhim ishlar olib borilganligiga qaramasdan ko'pgina kichik korxonalar rahbarlarining bilim saviyasi pastligicha qolmoqda, bu korxonaning tugatilishiga olib keladi.

Ayrim faoliyat turlari bilan shug'ullanish uchun litsenziya olish jarayoni qiyin va katta kuchlarni, ko'pincha esa mablag'larning sarflanishi bilan bog'liqdir. Xususiy tadbirkorlarning ikki marta soliq to'lash tizimi amalda davom etmoqda, biriinchi marta tadbirkor firma uchun soliq to'laydi, keyin esa yagona ega sifatida daromad solig'i ham to'lashi kerak.

Xulosa qilib aytganda, mamlakatimiz mustaqil taraqqiyoti yillarida bosqichma-bosqich amalga oshirilgan islohotlar natijasida fuqarolarni xususiy mulkka egalik qilish huquqidan chetlatish jarayoni to'xtatildi; aholi ichidan daromad keltiruvchi mulkka ega bo'lgan mulkdorlar qatlami shakllandi; ular o'z mulkidan davlat, jamiyat va o'z manfaatlarini yo'lida samarali foydalanib, mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga katta hissa qo'shmoqda hamda iqtisodiyotning real sektorida yangi korxonalar ish joylarini yaratishda salmoqli investitsiyalar kiritmoqda. Ushbu harakatlar davlatimiz rahbarining kichik biznes negizida yirik korxona va kompaniyalar yuzaga kelishi haqidagi uzoqni ko'zlovchi g'oyasining amalda o'z tasdig'ini topayotganining isboti hisoblanadi. Shu tariqa rivojlanib borayotgan davlatimiz qudratli va aholisining hayoti farovon bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

- O'zbekiston Respublikasining "Mulkchilik to'g'risida"gi, "Korxonalar to'g'risida"gi qonunlarni O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksi bilan muvofiqlashtirilgan holda yangi tahrirda qabul qilish.
- Aholining xususiy mulk egalari sifatida huquq va majburiyatlarini izohlovchi aholi huquqiy ta'limi tizimini kengaytirish hamda ushbu huquq va majburiyatlarni amalga oshirish mexanizmini yaratish.
- Soliq qonuniga ko'chmas mulk oldi-sotdisi bitimlariga solinadigan soliq darajasining pasaytirilishi nazarda tutgan holda o'zgartirishlar kiritish.
- O'zbekiston Respublikasining "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi qonunda ko'zda tutilgan aksiyadorlarning hisoblab yozilgan va e'lon qilingan dividendlarni olish huquqlarini amalga oshirish mexanizmini ishlab chiqish.
- Qimmatli qog'ozlarning ikkilamchi bozori rivojlanishini – qimmatli qog'ozlarning aylanuvchanligi va likvidlashni ta'minlash.
- Tadbirkorlarga ko'rsatiladigan xizmatlarda transatsiya xarajatlarini pasaytirish uchun ularga marketing, yuridik va boshqa xizmatlar ko'rsatuvchilarning raqobatchi tuzilmalari barpo etilishini rag'batlantirish zarur.
- Qishloq joylarda ishlab chiqarish va bozor infratuzilmalarini rivojlantirishni rag'batlantirish tizimini yaratish. Qishloq tadbirkorligini ishlab chiqarish vositalari bilan ta'minlovchi va ularga xizmat ko'rsatuvchi tuzilmalarning monopolistik huquqlariga barham berish, ushbu raqobatchi tadbirkorlarning yuzaga kelishini ta'minlash.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi o'zbekiston strategiyasi. –Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. 464 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11-sentyabr 2023-yildagi "O'zbekiston–2030 strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-sonli Farmoni.
3. Абдурахманов К.Х. Тенденции развития человеческого капитала Узбекистана // Вестник российского экономического университета им. Г.В.Плеханова. –М., 2013. –№8. –С. 80-84.
4. Ахмедов Т.М., Махкамова Ш.Ю., Бобомуратов О. Репродуктивное здоровье населения Узбекистана // Mamlakatni modernizatsiyalash sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotini boshqarishning dolzarb muammolari: Materialy resp. nauch.-Prakt. konf. –To'shkent, 2016. –С. 16-20.
5. Аликариев Н.С., Агзамходжаев И.Х., Махкамова Ш.Ю. Формирование региональных особенностей среднего класса // Современная социально-экономическая география: достижения, проблемы и перспективы: Материалы resp. nauch.-Prakt. konf. –To'shkent, 2013. –С. 25-26.
6. Махкамова Ш.Ю. Формирование среднего класса в Узбекистане. –Т.: "Fan va texnologiya", 2017, 108 стр.
7. Махкамова Ш.Ю. Социально-экономические аспекты формирования среднего класса // Mamlakatni modernizatsiyalash sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotini boshqarishning dolzarb muammolari: Materialy resp. Nauch.-prakt. Konf. –To'shkent, 2016. –С. 34-36.
8. Средний класс в КНР составляет 23% населения // Женьминь жибао. 2010 г. 2-февраля.
9. O'zbekistonda kichik tadbirkorlik. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi. Statistik to'plam. 2019–2022-yil. 191-bet.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.